

թեան նուիրականութեամբ մեր օրիորդին հետ կապուած կարգերու կամ սովորութեանց հակիրճ:

Զոր օրինակ. շատ կը փափաքէր որ եկեղեցւոյ լեզուն ժողովրդականի վերածուէր, այսինքն գրաբարին տեղ աշխարհաբարը դրուէր. որպէսզի ժողովուրդը հասկնար: Ինչ պիտի ընէինք այն ատեն օտարաբերէնի, անգլիերէնի ալ պիտի վերածէինք այսօր այդ լեզուները խօսող Հայերուն համար. ու այն ատեն կարեւոր գիծ մը պիտի եղած չլլայինք արգեօք Հայ Եկեղեցւոյ ազգային նկարագրէն: Բայց միթէ կարելի չէր գոհացուի տա՛յ այդ պաշտամունքի մատենները տպագրելով գրաբար, եւ, ըստ պատշաճին, անոնց քով խօսած լեզուներու թարգմանութիւնը պնելով:

Կ'ուզէր, կարճեալ, որ Մկրտութեան, Պատկի, Բաղման, Զեռնագրութեան կանոնները կոկուէին, ամփոփուէին եւ բարեփոխուէին: Հին Եկեղեցիներէն որոնք մէջ սակայն այդ կարգերը աւելի համառօտ են քան մերիները. յետոյ, կարելի՛ է չմտնել պատակաւի զեղեցկութիւնը եւ խորհրդաւորութիւնը, զոր մեր մէջ ունին անոնք, մասնաւոր ձեռնադրութեան պարագային. եւ ապա, Հաւատքը եւ Բարոյականը ինչ պիտի շահէին այդ զեղչումներէն: Երբ անոնք կը կատարուին զգաստ լրջութեամբ եւ հասկցող եւ հասկցնել կրող պաշտօնեաներու միջոցաւ, այնքան շինիլ կ'ըլլայ անոնց տպաւորութիւնը որ չնկատուի երկարութիւնը, թէ եւ այն ալ շատ չէ արդէն ըստ ինքեան:

Շատ կը պնդէր որ քահանայութեան առջև բաց թողուին Եկեղեցւոյ բարձրագոյն աստիճանները, եւ կուսակրօնութիւնը միայն կամաւոր վանականութեան վերածուի, եթէ փափաքողներ ըլլան: Բայց, այնպիսի օժամանակի մը մէջ, ուր վանքերն արդէն չունէին իրենց նախկին կազմը, եւ շատ ալ հասկնալի էր թէ կարելի պիտի չլլար ա'լ նոյն կազմով վերստին ունենալ զանոնք, այդպիսի առաջարկութիւն մը պիտի նշլաւ: Նակէր կուսակրօնութեան ջնջում միայն. վտանգաւոր դրութիւն, որուն շատ ուշ էր որ իրազեկ դարձաւ հանգուցեալը, Անթիլիասի Դպրեվանքին առաջին հինգամսակէն յետոյ կուսակրօնական ծրագրի վերագործնելու համար:

Իր միւս առաջարկութիւններուն մէջ կային նաեւ ուրիշ կէտեր, որոնք կրնային կարգադրուիլ սոսկ հայրապետական տնօրինութեամբ, ինչպէս արգարե եղաւ ալ հետզհետէ, եւ որոնց համար չէր արժեք աշխուկներ յարուցանել եւ Հարժումներ կատարել ընդհանուր ժողովներու, ուր յաճախ շինելու տենչէն աւելի քանդելու իղձեր կրնան փոթորկիլ:

Մեր խոնարհ կարծիքով, մեր Եկեղեցւոյ Բարեկարգութիւնը իր արդէն ունեցած կարգին վրայ զայն հաստատուն եւ կանոնաւոր պահելուն մէջ է միայն: Եւ ատոր համար Բարեկարգութեան ամենէն կենսական պահանջն ու պայանն է հոգեւորական պաշտօնեաներու լուրջ պատրաստութիւնը եւ ազգին մատաղ սերունդը մասնաւորաբար եւ ժողովուրդն ընդհանրապէս կրօնական բարի դաստիարակութեամբ կրթելը: Պէտք է Եկեղեցիին քանի՛ մը տարին անգամ մը, եթէ չէ կարելի ընդհանրական, այլ գէթ մասնաւոր ժողովներ գումարէ, վերահասու ըլլալու համար թէ ինչ քայլ առնուած է այդ ուղղութեամբ, եւ ինչ միջոցներ ձեռնարկուելու կարելիութիւններ կան՝ եղածը անվճար պահելու եւ աւելի կանոնաւորութեան մէջ դնելու համար: Անոնք որ իր մէջ ճանչցած են լուսաբանութեանց առջև համոզուելու պարկեշտութիւնը ունեցող եւ ուրիշները համոզելէ չյոգնող մարդն ու գործիչը, վստահ են թէ, ինչպէս ակնարկեցի վերեւ, իրեն կ'աթողիկոս՝ Բարեկարգական գործունէութեան մը գլուխ անցած պահուն իսկ, կամ քիչ յետոյ, շատ բան պիտի փութէր իր տեսութիւններէն:

(Շարունակի) (9) Գ.

ԾԱՌԱՅԱՐԱՐՈՒՄ ԵՎ ԾԱՌԱՅՈՒՄ

— Պէտք է մարդը դասել ոչ քի իր բարեմասնութիւններէն, այլ զանոնք կրթարկելու իր յօժարութեանէն: (Լ. Ռ.)

— Հազուադէպ է որ մարդիկ ուրիշներուն մէջ տեսնեն այն բարեմասնութիւններ, որոնցմէ զուրկ են իրենք: (Լ.)

— Մարգարէ ծաղկելի կը դառնայ ոչ այնքան իր ունեցած քերթիքներուն, որքան չունեցած քայլ ունենալ կարճա՛յ քարեմասնութիւններուն համար: (Լ.)